

รายงานการวิจัย

การประเมินยุทธศาสตร์ การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ค.ศ.2000-2015

ศรีศักดิ์ แสงงาม¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบ (Effects and Impacts) ที่คาดหวังและไม่ได้คาดหวัง ซึ่งเกิดขึ้นจากแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกตั้งแต่เริ่มโครงการจนถึงปัจจุบัน เพื่อประเมินผลแผนการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกในระหว่างการดำเนินการ โดยเน้นเฉพาะการประเมินผลกระทบของโครงการ เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะวิธีการในการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากผลกระทบที่ไม่พึงปรารถนาของโครงการ ผลการวิจัยพบว่า ภาคเกษตรกรรมเริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นภาคอุตสาหกรรม คนหนุ่มสาวได้เปลี่ยนอาชีพเป็นกรรมกรโรงงาน อุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น สุขภาพของคนในพื้นที่เสื่อมถอยลงด้วยระบบหายใจสิ่งแวดล้อมจากขยะมูลฝอย, กากของเสียและมลพิษเพิ่มมากขึ้น การมีท่าเรือน้ำลึก แหล่งอุตสาหกรรมและเมืองใหม่เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อความมั่นคงของประเทศ

คำสำคัญ : การพัฒนา, ผลกระทบ

ABSTRACT

The research objective is to study about intended Effects and Unintended Effects and impacts on eastern seaboard development plan since beginning of the project upto nowadays. Evaluation on eastern seaboard development plan had been investigated during on-going operation. Project impacts evaluation was more emphasized, and analyzed in order to seek for the method of decreasing undesirable problems of the eastern seaboard project. It was found that agricultural fields have already been changed to be industrial plants. Numerous young people left their agricultural fields to be employee in industrial plants that have been increasing. Health of local village people are getting worse due to huge accumulation of waste product, litter and rubbish pollutants from the operation of deep sea port in this area. Industrial estate and the new city are still the important factors of Thailand security.

Key words : Development, Impact

¹ บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกเป็นโครงการพัฒนา 3 จังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก ได้แก่ ฉะเชิงเทรา ระยอง ชลบุรี ให้เป็นฐานเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และสังคมใหม่ โดยเริ่มพัฒนาปี พ.ศ.2524 ซึ่งภาครัฐได้ลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ไว้รองรับการพัฒนา เช่น ทำเรื่อน้ำลึกมาบตาพุด ทำเรื่อน้ำลึกแหลมฉบัง นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด และแหลมฉบัง ท่อส่งน้ำดอกกราย-มาบตาพุด ท่อส่งน้ำหนองค้อ ระบบไฟฟ้า ระบบประปา ระบบโทรคมนาคม เป็นต้น

การดำเนินโครงการพัฒนาของรัฐ เช่น โครงสร้างสร้างเขื่อน สร้างถนนทางหลวง มักใช้วิธีการประเมินคุณค่าทางเศรษฐกิจในรูปของการวิเคราะห์ต้นทุน ผลได้ผลเสีย และความมั่นคงในด้านต่าง ๆ โดยไม่สนใจกับผลทางลบของสังคม วัฒนธรรมที่มีต่อประชาชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการต้องถูกโยกย้ายบ้านเรือน ถิ่นทำกิน การต้องเปลี่ยนวิถีชีวิต คุณภาพชีวิตที่เลวลง หรือแม้แต่ผลกระทบทางลบต่อสุขภาพจิตใจที่โครงการพัฒนานั้น ๆ ก่อขึ้น ตัวอย่างเช่น โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก กรณีศึกษาการพัฒนาพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดและพื้นที่ใกล้เคียง (เดช สุขกำเนิด และคณะ, 2544 : 24) พบว่าผลจากการดำเนินโครงการดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมหลายประการ เช่น การเกิดชุมชนแออัด อาชญากรรม และยาเสพติด การลักเล็กขโมยน้อย รวมถึงการแพร่ระบาดของโรคติดต่อที่มาพร้อมกับแรงงานต่างถิ่น แต่กว่ายี่สิบปีหลังจากเริ่มแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

ประชาชนชาวระยองส่วนหนึ่งกำลังประสบปัญหาหลายด้าน ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ คนระยองที่อยู่ใกล้นิคมอุตสาหกรรมต้องทนทุกข์อยู่กับมลพิษทางอากาศ ทางน้ำ สารเคมี และกากของเสียจากภาคอุตสาหกรรม ปัญหาการแย่งน้ำกินน้ำใช้ระหว่างชุมชนกับภาคอุตสาหกรรม ทรัพยากรชายฝั่งเสียหายจนอาชีพประมงชายฝั่งใกล้ล่มสลาย เศรษฐกิจที่เค็มข้นเพราะมีความสมดุลของภาคเกษตร อุตสาหกรรมการค้าและบริการ ดัชนีทางสังคมหลายเรื่องของจังหวัดระยองอยู่ในระดับสูง เช่นเดียวกับหลายจังหวัดที่มีโรงงานอุตสาหกรรมหนาแน่น คืออัตราการฆ่าตัวตาย อัตราเด็กและวัยรุ่นพยายามฆ่าตัวตาย และฆ่าตัวตายสำเร็จ อัตราเด็กวัยรุ่นที่ถูกส่งเข้าสถานพินิจคดี ประทุษร้าย และคดียาเสพติด นอกจากนี้ปัญหาความเจ็บป่วยจากโรคบางชนิดสูงอย่างผิดปกติ โดยเฉพาะโรคเกี่ยวกับทางเดินหายใจ โรคมุมิแพ้และโรคมะเร็ง สถิติระหว่างปี พ.ศ.2545– พ.ศ.2552 การเจ็บป่วยด้วยโรคเหล่านี้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นบางโรค เช่น มะเร็งมีอัตราผู้เจ็บป่วยสูงที่สุดในประเทศ ข้อเท็จจริงเหล่านี้ บอกให้ทราบว่าพัฒนาที่ผ่านมามีได้้นำแต่ความเจริญมาให้เท่านั้น แต่ยังมีของแถม (อาการข้างเคียง) มาด้วย ทำให้ประชาชนต้องตกอยู่ในความเสี่ยง เผชิญกับปัญหาต่างๆ มากมาย ไม่เฉพาะแต่เรื่องสุขภาพเท่านั้น แต่รวมถึงปัญหาเศรษฐกิจ วิถีชีวิต ชุมชน และความมั่นคงทางสังคมด้วย นี่คือเหตุผลสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้สังคมปัจจุบันเริ่มตระหนักและหันมาคิดใหม่ สังคมที่ก้าวล้ำ

ไปด้วยการพัฒนา เป็นความจริงที่น่าชื่นชม แต่ไม่ว่าสังคมจะก้าวล้ำไปเพียงใด การพัฒนาที่ไม่ได้เอาชีวิตและสุขภาวะของมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ก็จะจบลงที่บทเรียนราคาแพงเหมือนที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วหลายครั้งในสังคมของเรา ผลกระทบที่กล่าวมาข้างต้นเป็นบ่อเกิดปัญหาที่ตามมาในด้านต่างๆ ควรที่จะทำ การศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลข่าวสารสำหรับนำไปใช้ปรับปรุง บริหาร โครงการ หรือแผนงานของการพัฒนา พื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกให้สอดคล้องช่วงชั่วนาน ในปี ค.ศ. 2015

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลกระทบ (Effects and Impacts) ที่คาดหวังและไม่คาดหวัง ซึ่งเกิดขึ้นจากแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ตั้งแต่เริ่มโครงการมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพยากรณ์สภาพการณ์ในปี ค.ศ. 2015

2. เพื่อประเมินผลแผนการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกในระหว่างการดำเนินการ (On – going Evaluation) โดยเน้นเฉพาะการประเมินผลกระทบของโครงการ

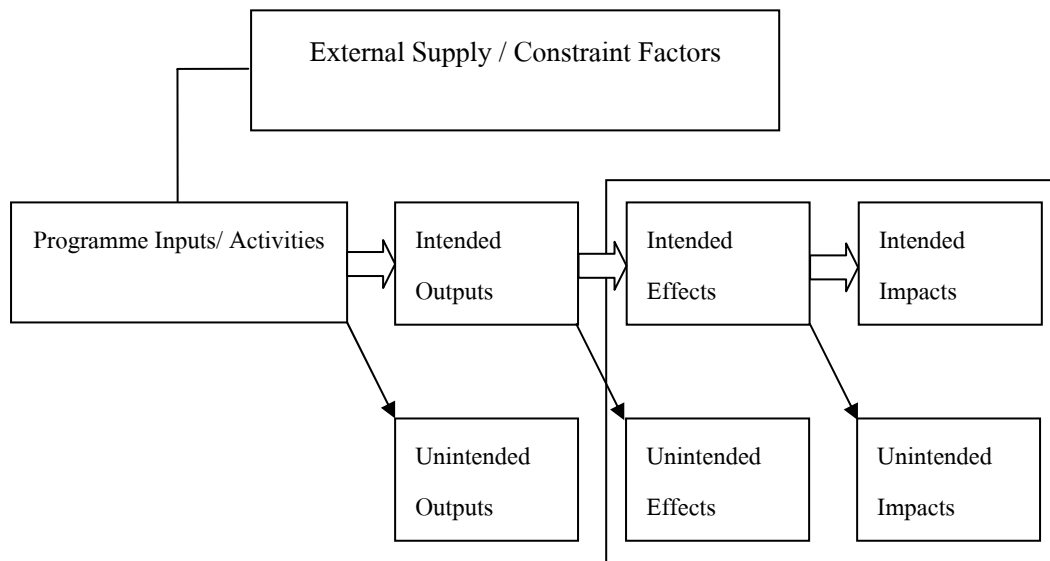
3. เพื่อวิเคราะห์ และเสนอแนะวิธีการในการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากผลกระทบที่ไม่พึงปรารถนาของโครงการ เพื่อให้พื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกให้สอดคล้องช่วงชั่วนานในปี ค.ศ. 2015

สมมติฐานในการวิจัย

การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกจะประสบปัญหาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมที่ต้องรีบแก้ไข

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยจะมุ่งไปที่ขั้นตอนการนำแผนไปปฏิบัติ(Implementation Phase) ในส่วนของผลกระทบ ที่เกิดจากโครงการฯ ดังนี้

ที่มา : United Nations, Systematic Monitoring and Evaluation of Integrated Development

จากรูป จะเห็นว่าผลกระทบของโครงการประกอบด้วยผลกระทบโดยตรงที่พึงปรารถนา (Intended Effects) และไม่พึงปรารถนา (Unintended Effects) และผลกระทบโดยอ้อมที่พึงปรารถนา (Intended Impacts) และไม่พึงปรารถนา (Unintended Impacts)

ผลกระทบของโครงการ ฯ ที่จะทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะทำการศึกษา

1. ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ
2. ผลกระทบทางด้านสังคม
3. ผลกระทบด้านความมั่นคงของประเทศ

จากแนวความคิดที่กล่าวข้างต้น ทำให้สามารถกำหนดตัวแปรที่จะทำการศึกษาได้ดังต่อไปนี้ คือ

- ตัวแปรอิสระ ได้แก่ โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก
- ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบทางด้านสังคม และผลกระทบทางด้านความมั่นคงของประเทศ

วิธีดำเนินการวิจัย

ผลกระทบของโครงการ ฯ ที่จะทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะทำการศึกษาผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบทางด้านสังคม และผลกระทบด้านความมั่นคงของประเทศ โดยวิธีการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ และปฐมภูมิ แล้วนำมาวิเคราะห์ในเชิงของความเป็นเหตุเป็นผล หรือเชิงตรรกวิธี ซึ่งผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การ

มองผลกระทบของโครงการที่มีผลต่อเศรษฐกิจในส่วนของภูมิภาค และเศรษฐกิจรวมของประเทศ ได้แก่ ผลกระทบต่อการใช้ที่ดิน ผลกระทบต่อการจ้างงาน ผลกระทบต่อรายได้ ผลกระทบทางการเงิน และการประหยัดเงินตราต่างประเทศ

ผลการศึกษา

โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก เป็นโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแบบผสมผสาน (Integrated Socio – Economic Development Programs) ของภาครัฐบาลและภาคเอกชน โดยรัฐลงทุนด้านสาธารณูปโภคและอุตสาหกรรมหลักขั้นพื้นฐาน แม้โครงการ ฯ จะก่อให้เกิดสิ่งสาธารณูปโภคสาธารณูปการ และโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นจำนวนมาก เช่น ท่าเรือพาณิชย์แหลมฉบัง นิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง นิคมอุตสาหกรรมและชุมชนใหม่มาบตาพุด ซึ่งกำหนดให้เป็นเมืองอุตสาหกรรมที่ทันสมัย และเป็นแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรมที่สำคัญ แต่การเกิดขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมากและสิ่งสาธารณูปโภคต่าง ๆ ก็มีผลกระทบต่อชุมชนภาคตะวันออกและชุมชนภายนอกอื่น ๆ อันจะกลายเป็นปัญหาสาธารณะที่ควรให้ความสนใจ ดังนี้

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

1. ผลกระทบต่อโครงสร้างการผลิต ทำให้โครงสร้างการผลิตในภาคตะวันออกเปลี่ยนแปลงไป จากภาคเกษตรกรรมเปลี่ยนแปลงเป็นภาคอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว

2. ผลกระทบต่อการใช้ที่ดิน ราคาที่ดินในจังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง ขยับตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว มีการกว้านซื้อที่ดินโดยกลุ่มนายทุนทั้งภายนอกและภายในภาคตะวันออกเพื่อการเก็งกำไร ทำให้ที่ดินที่เหมาะสมในการเพาะปลูก และที่ดินเขตโครงการชลประทาน ถูกเปลี่ยนสภาพจากการเกษตร ไปเป็นเขตเศรษฐกิจนอกการเกษตรเป็นจำนวนมาก

3. ผลกระทบต่อการจ้างงานเกิดการเปลี่ยนแปลงอาชีพของ กลุ่มเกษตรกร ซึ่งเดิมประกอบอาชีพการเกษตรได้เปลี่ยนอาชีพไปเป็นกรรมกรโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น เฉพาะจังหวัดระยองจังหวัดเดียวในปี พ.ศ. 2553 มีโรงงานที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการ 2,161 โรงงาน มีคนงาน 127,109 คน แสดงให้เห็นว่า ผลกระทบของโครงการต่อการจ้างงานในภูมิภาคนี้เกิดขึ้นอย่างเด่นชัด

4. ผลกระทบต่อรายได้ จะทำให้มีความแตกต่างในการกระจายรายได้ระหว่างภูมิภาคมากขึ้น แรงงานในวัยทำงานจะอพยพเข้ามาอยู่ในเมือง คนในชนบทจะมีแต่พวกที่ไม่ได้อยู่ในวัยทำงานซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจลดลง อำนาจการซื้อจะลดลงด้วย

ผลกระทบด้านสังคม

1. ผลกระทบด้านสาธารณสุข สุขภาพของคนในพื้นที่เสื่อมถอยลง เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2550 ดร.เรณู เวชรัชต์พิมล อาจารย์ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้เปิดเผยผลการวิเคราะห์ในห้องแล็บจากงานวิจัยสารพันธุกรรม (DNA) ที่ผิดปกติของ

สิ่งมีชีวิต โดยการเก็บตัวอย่างเยื่อข้างแก้มของประชาชน จำนวน 400 คน ในเขตมาบตาพุด แบ่งเป็นผู้ใหญ่ 100 ราย และเด็ก 33 ราย พบว่าผู้ใหญ่ 100 ราย จำนวนกว่า 50% พบสารพันธุกรรมที่บ่งบอกถึงความผิดปกติของยีนในร่างกายที่มีความเสี่ยงต่อการเป็นโรคมะเร็ง นอกจากนี้อัตราเสี่ยงต่อโรคมะเร็งของคนในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมจะสูงแล้วพบว่าโรคระบบทางเดินหายใจและโรคผิวหนังและเนื้อเยื่อใต้ผิวหนังในพื้นที่ก็มีอัตราเจ็บป่วยสูงเช่นกัน จากสถิติผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาลมาบตาพุด พ.ศ. 2546 พบว่าผู้ป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจเข้ารับการรักษาจากโรงพยาบาลมากที่สุดคือ 12,940 คน

2. ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่เริ่มพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกจนถึงปัจจุบัน ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นขยะมูลฝอย กากของเสีย หรือปัญหามลพิษจากกากของเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมที่เพิ่มมากขึ้น จนเกิดปัญหาชุมชนที่อยู่ในบริเวณโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก และบริเวณใกล้เคียงได้ยื่นฟ้องคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ฐานละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ในการไม่ประกาศให้พื้นที่ในตำบลมาบตาพุด และเทศบาลมาบตาพุดตลอดจนพื้นที่ใกล้เคียงเป็นเขตควบคุมมลพิษ

3. ผลกระทบด้านการศึกษา การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการทำงานในภาคอุตสาหกรรม ส่งผลกระทบต่อ

ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาหลายประการ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้เริ่มให้ความสำคัญแก่การผลิตบุคลากรให้สอดคล้องกับความต้องการของโครงการ ฯ มากขึ้น

ผลกระทบด้านความมั่นคงของประเทศ โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ทำให้เกิดสิ่งใหม่ 3 สิ่ง คือ ท่าเรือน้ำลึก แหล่งอุตสาหกรรม และเมืองใหม่ สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญต่อความมั่นคงของประเทศ โดยเฉพาะท่าเรือน้ำลึก และการอุตสาหกรรม ซึ่งมีผลให้เศรษฐกิจของประเทศดีขึ้น ตลอดจนทำให้ประเทศชาติเกิดความมั่นคงด้วย

สรุป

ผลของการศึกษาวิจัย สรุปได้ว่า การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก จะประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมที่ต้องรีบแก้ไข ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังนั้น หากประสงค์จะให้โครงการพัฒนาดังกล่าว ก่อประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศชาติ ผู้เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจึงควรจะร่วมมือกันหาทาง และดำเนินการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่ได้วิเคราะห์ไว้

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

กว่าจะถึงปี ค.ศ. 2015 โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกก็ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และผลกระทบต่าง ๆ มากมาย ทั้งผลกระทบที่คาดหวัง และไม่คาดหวัง ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นแล้ว หรือกำลังจะเกิดขึ้นก็ตาม ต่างก็ต้องหา

ทางแก้ไขป้องกันทั้งสิ้น ซึ่งแนวทางการดำเนินการอาจกระทำได้หลายวิธี และต่อไปนี่ก็เป็นข้อเสนอแนะที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป รัฐบาลในสมัยต่าง ๆ ควรมีเจตนาแน่วแน่ที่จะสนับสนุนโครงการฯอย่างต่อเนื่อง มีการปรับนโยบายแผน ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง กำหนดหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง พร้อมทั้งให้หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับโครงการดำเนินงานต่าง ๆ ในทิศทางที่สนับสนุนการพัฒนาตามโครงการ ฯ อย่างเต็มที่ และต้องให้ภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาโครงการด้วย ซึ่งหากกระทำได้อย่างนี้ ก็จะเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่สามารถสร้างความมั่นใจให้แก่ภาคเอกชน และภาคประชาชน

2. ข้อเสนอแนะด้านเศรษฐกิจ การควบคุมและการมีแผนการใช้ที่ดินทั่วประเทศเป็นความสำคัญที่รัฐบาลจะมองข้ามไปไม่ได้ โดยเฉพาะขาด การพัฒนาด้านการเกษตรต้องได้รับการส่งเสริมไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาอุตสาหกรรม (ควรต้องมีการควบคุมชนิดและประเภทของอุตสาหกรรมให้เหมาะสมกับสังคมไทย) ทั้งนี้ ควรวางแนวทงนโยบายในเรื่องภาษีอากรให้เหมาะสม โดยเฉพาะรายได้จากภาษีและเงินอุดหนุนที่จังหวัดได้รับจัดสรร ไม่ควรคิดคำนวณจากจำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร ต้องจัดสรรเงินอุดหนุนตามจำนวนประชากรที่มีในทะเบียนราษฎรร่วมกับจำนวนประชากรแฝง

3. ข้อเสนอแนะด้านสังคม
 เนื่องจากโครงการ ฯ มีความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ เช่น สถาปนิก วิศวกร ช่างไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้น ในส่วนของการศึกษา จึงต้องมีการพัฒนา ขยาย ปรับปรุงคุณภาพ ส่งเสริมการศึกษาสำหรับประชาชน จัดตั้งองค์กรเพื่อพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น โดยการขอความร่วมมือจากนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เพื่อการมีส่วนร่วมในการค้นคว้าวิจัยให้แนวคิด และข้อเสนอแนะที่ก่อประโยชน์ทั้งแก่โครงการ ฯ และการบริหารงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

โดยสรุปโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกจะประสบกับปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผู้ที่มีหน้าที่ และผู้เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นภาครัฐบาลและภาคเอกชนควรร่วมมือ และหาทางป้องกันหรือแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อให้โครงการ ฯ สามารถบรรลุถึงเป้าหมายในการดำเนินงาน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการวิจัยรูปแบบการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก

เอกสารอ้างอิง

- เดช สุขกำเนิด และคณะ. (2544). การพัฒนาพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดและพื้นที่ใกล้เคียง. (หน้า 24).
- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2530). การพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก : จิตวิทยาความมั่นคง. สมาคมจิตวิทยาความมั่นคงแห่งประเทศไทย (เอกสารอัดสำเนา)
- ปฐม มณีโรจน์. (2534). แผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก : มิติใหม่ของการพัฒนาประเทศ. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์
- พูลสง่า สมบูรณ์ปัญญา และณัฐพล ชวลิตชีวิน. (2533). อนาคต Eastern Seaboard : จิตวิทยาความมั่นคง. สมาคมจิตวิทยาความมั่นคงแห่งประเทศไทย. (เอกสารอัดสำเนา)
- เรณู เวชรัชต์พิมล. (2550). สารพันธุกรรม (DNA). (เอกสารอัดสำเนา)
- แม่นาวัด กุญชร ณ อยุธยา และรองทอง จันดา. (2554). ใต้เงาสีม่วง มาบตาพุดในมือใคร
- สงกรานต์ ป็องบุญจันทร์. (2545). ปัญหามลพิษในพื้นที่มาบตาพุด. โครงการนิติธรรมสิ่งแวดล้อม
- สมชาย จาคศรี. (2546). ความสัมพันธ์ระหว่างโรคทางเดินหายใจและโรคผิวหนังกับมลพิษทางอากาศที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด. รายงานการวิจัยสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. (เอกสารอัดสำเนา)

สุริชัย หวันแก้ว. (2543). ผลกระทบทางสังคมจากโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมชายฝั่งทะเล
ตะวันออกต่อชุมชนท้องถิ่น. (เอกสารอัดสำเนา)

Coopers and Lybrand Associates (1989). **The Final Report Volume IV: Further New Towns in
Thailand.** United Nation : Office for Urban Development United Nations Center for
Human Settlement